

Življenja Tomaža Kajzerja - Antijunak po slovensko

Pogovor s Petrom Bratušo

Tina Bernik, foto: Jane Štravs

TINA BERNIK

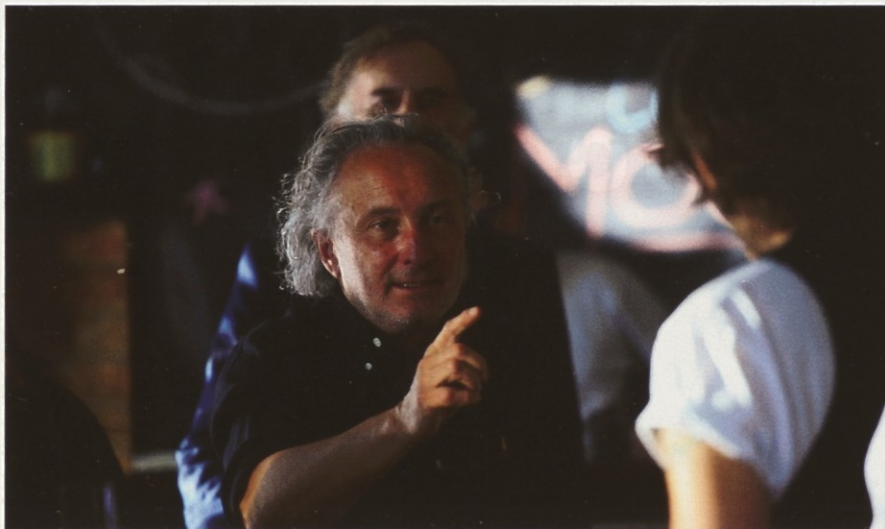
»V življenju sem si želel samo eno – postati nesmrten in potem umreti, ampak niti tega si nisem sam zmislu,« so zadnje besede, ki jih v seriji režiserja, soproducenta in soscenarista Petra Bratuše *Življenja Tomaža Kajzerja* (2013) izreče Matija Vastl kot naslovni (anti)junak. Peter Bratuša s serijo sicer ni postal nesmrten, si jo je pa brez dvoma zamislil sam in ustvaril nekaj, kar štrli iz povprečja slovenske televizijske produkcije, sploh glede igranih serij. »Osnovni impulz je bil narediti nekaj, kar bi na televiziji gledal sam,« o motivih pravi Bratuša, ki je, tako kot vsi drugi, ki so sodelovali pri njeni produkciji, imel z njo kvečjemu finančno izgubo, dobiček pa le v potrditvi, da je nastalo nekaj dobrega.

Peter Bratuša (1962) je študiral filmsko fotografijo na Akademiji dramskih umetnosti v Zagrebu ter kot direktor fotografije in snemalec med drugim sodeloval pri celovečernih filmih Vincija Vogua Anžlovarja *Babica gre na jug* (1991) in *Oko za oko* (Gipsy Eyes, 1993), nato pa ustanovil produkcijsko hišo Felina. Najbolj znan je po snemanju videospotov, reklam in kuharskih oddaj, s katerimi je prekinil tradicijo klasičnega televizijskega kuhanja.

Proračun serije *Življenja Tomaža Kajzerja* je znašal 420.000 evrov. Snemanje je trajalo 36 dni, večinoma v Ljubljani, vse na realnih lokacijah. Matija Vastl je v šestih 50-minutnih delih upodobil šest različnih likov: revizorja, izterjevalca dolgov, učitelja golfa, kuharja, odvetnika in kreativnega direktorja.

53

TELEVIZIJA

Na snemanju serije *Življenja Tomaža Kajzerja*, foto: Ivona Ljubičić

Serija *Življenja Tomaža Kajzerja* se je začela z epizodo, v kateri je Tomaž Kajzer revizor. Zakaj ste za prvi del izbrali tega?

Revizor je bil prvi scenarij, ki je bil napisan, poleg tega pa predstavi osnovne like. Zdi se mi, da premore ta del eno od največjih dram. Fino je, da smo že na začetku opravili z moralnimi problemi, če nekomu, čeprav je ta ubijalec, dovolimo pobeg. V bistvu sem se vedno hotel igrati s tem, da se gledalec v nekem trenutku zasači v simpatiziranju z nekom, ki je v bistvu morilec.

Antijunak je v serijah zadnja leta na splošno zelo priljubljen.

Če govorim o tipu modernega antijunaka, je prvi prav antijunak Patricie Highsmith, ki je Tujca na vlaku napisala leta 1950. Takrat to ni bilo običajno, danes pa je že zelo.

Prva epizoda na trenutke spomni na Kubrickove Široko zaprte oči (*Eyes Wide Shut*, 1999).

Absolutno, scena je citat Kubricka, eden izmed mnogih citatov v nanizanki, predvsem pa sta bila inspiracija Patricia Highsmith in njen Tom Ripley, za zgodbo o revizorju še najbolj Tujca na vlaku, ko nekdo, navidez naključno, vdre v junakovo intimo.

Zakaj se pa zadnja epizoda nanaša na Godarda in zakaj na Do zadnjega diha (*À bout de souffle*, 1960)?

Spet gre za film z antijunakom, lopovom morilcem, ki nam v svoji nepopolnosti in simpatičnosti zleze pod kožo ... Predzadnja scena, ki smo jo poskusili posneti čimbolj

podobno izvirni, je zame nasploh ena najboljših v zgodovini filma.

Vsaka epizoda ima drugačen zaplet, like, stična točka pa je Tomaž Kajzer, ki ni kameleon.

Sediš v kafiču in opazuješ ljudi. Izbereš si enega in začneš razmišljati, kaj bi lahko bil, kaj počne, kakšen odnos ima s svojo ženo, kaj bi obesil na to zunanost. Hočem ga videti v različnih vlogah. Če bi bil sam recimo odvetnik, bi bil zdaj gotovo drugačen.

Je prišel Kajzer iz Osumljenih pet (*The Usual Suspects*, 1995, Bryan Singer)?

Tomaž je prišel iz Toma Ripleyja. Like sem sicer imenoval po sošolcih iz osnovne in srednje šole, Kajzerja pa mislim, da si je izmislila soscenaristka Špela Levičnik Oblak.

Kateri izmed Kajzerjev ni bil Peter Bratuša?

O tem smo se šalili že na snemanju. Koliko je v Kajzerju osebnega, pa bi odgovoril kot pisatelj Jo Nesbø, ki je v nekem intervjuju dejal, da če te dovolj dolgo sprašujejo, na koncu vedno začneš govoriti o sebi ...

Kako to, da ste se odločili za tako zahteven izziv: šest delov s šestimi različnimi liki?

Hotel sem narediti nekaj novega. Fasciniral me je lik, ki se spreminja, poleg tega pa me je zanimalo, kako to deluje v igralskem smislu oziroma kako igralec zmore preigrati to, da je še vedno Tomaž Kajzer in hkrati nekdo drug, ter kakšne so razlike. Približno sem si predstavljal, kako mora biti, potem pa sva z Matijo Vastlom to naredila skupaj.

On je moral izdelati te razlike med liki in zdi se mi, da je to opravil fenomenalno.

Kako je prišlo do izbire samega Matije Vastla?

Z Matijo sva se spoznala pri snemanju nekega ne ravno dobrega oglasa, takrat zares kaj dosti ni mogel pokazati ... Zdi se mi odličien v svoji naravni igri brez pretirane ekspresije, a enostavno čutiš, da se v njem nekaj dogaja.

Kako je prišla k projektu Katarina Čas?

S Katarino sva pred leti delala serijo oglasov. Všeč mi je, kar počne. Redki ljudje imajo sposobnost nepredvidljivosti, ko je, čeprav vem, kako bo nekaj videti, vedno malo drugače. Ona ogromno dela na tem, a ne v smislu garanja, temveč v bolj intuitivnem smislu – dodaja tekste, si med kadrom izmišljuje nove stvari, vse to pa deluje ekstremno naravno in spontano. Ni šala ali naključje dobiti take vloge v Holivudu; sam mislim, da gre za to, da odigra vlogo s takšno naravnostjo, da enostavno rečeš, to je to in bolje od tega ne more biti. Vem, da je Al Pacino zanjo dejal, da je fenomenalna.

Ni zanimivo, da v tujini uspe igralki brez igralske šole?

Šole ti dajo samozavest in te naučijo določenih stvari, a te lahko ukalupijo. Profesor, ki te spremlja štiri leta, ima neko svojo metodo, ki jo, mogoče tudi nehote, postavi kot edino možno.

Se človek več nauči s snemanjem reklam kot v štirih letih študija?

Vsekakor, vendar pa s študijem dobiš osnove. Akademija ni bila slaba, a se moraš v produkciji vse učiti znova. Problem je, da akademije niso povezane z industrijo, profesorji, ki predavajo, pa so večinoma teoretiki. Malo jih ima neposreden stik s prakso. Vsi, ki smo kadarkoli študirali film, smo pogrešali to, da prideš na pravi set, da delaš s pravimi lučmi in 35-milimetrsko kamero ... Kar se tiče kamer, je zadeva zdaj postala bolj demokratična, a še vedno gre za povsem drugačen postopek in princip dela, ki se ga ne naučiš. Sam sem sicer začel delati zelo hitro po akademiji. Mesec po končanem četrtem letniku sem posnel svoj prvi kratki film in zato nikoli nisem prišel niti do tega, da bi komu asistiral.

Serija opazno izstopa tudi z odlično fotografijo.

Sam sem v osnovi direktor fotografije, ven-

dar pa se tu vidi Marko Brdar, ki je svoje delo izjemno dobro opravil. Delal sem že z mnogimi direktorji fotografije, a ne vem, če sem že kdaj tako užival kot z njim. Je izjemno natančen sodelavec, osredotočen in z neizmernim talentom, tako da je bil ta del res prav užitek. Odlično sva sodelovala in sem navdse zadovoljen z vizualno podobo. V tem smislu sem mogoče pogumnejši od kakšnega drugega režiserja in sem ga celo spodbujal. Včasih me nič ne moti, če je obraz črn, kadar je v kadru bistvena atmosfera.

Gledalec dobi občutek, da je v seriji precej product placement. Kajzer teče v asicsu, uporablja Applove izdelke, vidi-mo Tilio, restavracijo Janeza Bratovžja ...

V asicsu teče zato, ker je uvoznik za Asics moj prijatelj in nam je dal superge in obleko. Tilia je povsod zato, ker smo v Tiliu snemali in so nam dali zastoj pisarne, laško pije zato, ker so nam dali malo vode. Neke vrste plasma produktov je, ampak ne zares, to je v Sloveniji še zelo v povojih in s tem se precej ciljno ukvarjam, ko snemam kuharske oddaje. Pravi plasma produktov mora imeti svoje zakonitosti, neko normalnost pojavljanja, pri nas pa je to še vedno bolj tako, da pač daš na mizo, v vidno polje, kar pa ni to. Super bi bilo, če bi nam Apple kaj plačal, a se nisimo angažirali, ker smo že poznali odgovor. Vem, kako težko je in kako dolgo traja, da pri pravem plasmaju produktov prideš do neke končne številke. V mesecu in pol, kolikor smo imeli časa za priprave, nisem niti poskusil ... Ko je bil Matic Osovnikar edini belec v finalu evropskega prvenstva in je tekel v asicsu, se je moj prijatelj pozanimal, kakšno številko lahko ponudi nekemu, ki je dober, in so mu rekli: če bi bil Nemeč, bi bilo to med 200.000 in 250.000 evri, če bi bil Avstrijec, bi bila številka še vedno okrog 80.000 evrov, mi pa mu lahko ponudimo 7.000 evrov. O tem rangu govorimo, zato bi imel preveč gnjavaže za malo učinka. Več je bilo žicanja. Še nikoli v življenju nisem tako žical kot pri tej seriji.

Na snemanju serije *Življenja Tomaža Kajzerja*, foto: Ivona Ljubičić

Nastala je na podlagi razpisa RTV Slovenija za urbano serijo?

Ja, to me je pritegnilo, preden sem začel pisati. Montažerka mi je po naključju pokazala ta razpis, in ko sem videl, da gre za šest 50-minutnih delov, mi je bilo super, ker v 25 minutah zelo težko razviješ zgodbo in potem nastanejo neki televizijski formati, ki so bolj *sitcom*. V 50 minutah že lahko nekaj poveš, predvsem pa me je pritegnilo, da niso hoteli imeti humoristične serije, ampak je morala biti urbana, iz današnjega časa, in morala se je ukvarjati s problemi, ki se tičejo našega vsakdana.

Kaj je še zahteval razpis?

Razpis je zahteval tri scenarije in tri sinopse, s tem, da sem ga videl zelo pozno in sem s Špelo vse to napisal v treh mesecih, Ana Lasič pa je na koncu pregledala scenarij in opozorila na napake.

Kaj mislite, da dela serijo urbano, poleg lokacij?

Da se ukvarja s temami, ki so blizu meni in ki jih razumem, ter da so teme na nek način normalno človeške.

Smo v času samostojne Slovenije po vašem mnenju že imeli kakšno dobro domačo urbano TV-serijo razen Na terapiji (2011, Nejc Pohar), ki pa je priredba izraelske?

Pri seriji *Na terapiji* so dobili že napisan scenarij ter ga samo poslovenili, pa tudi režijski koncept je bil že absolutno dodelan. Mi je pa serija *Na terapiji* silno všeč in je dobro narejena. Doslej smo sicer imeli kup bolj ali manj uspešnih komedij z vsemi slovenskimi dialekti in na te manierizme sem prav alergičen, zato smo se jim pri *Kajzerju* izogibali, razen v eni epizodi, ko Alenka Tetičkovič govori z meščanskim štajerskim naglasom, ki je ustrezal njenemu liku.

Kako si razlagate potrebo po dialektih v slovenskih serijah?

Kot pomanjkanje domišljije. To si je enkrat izmislil Đuro in je bilo smešno, potem pa je postalo šablona.

Ste, ko ste bili izbrani na razpisu, poznali proračun?

Da, točno smo vedeli, koliko denarja bo, le da nismo dobro pogledali ali pa ni pisalo, da se od osnovne številke odšteje še 20 % davek, kar pomeni, da je bilo denarja še toliko manj, ko smo začeli, pa celo 22 % ...

Kakšna je bila vaša končna reakcija na proračun?

I wanna do it. Praktično od začetka, od moje prve produkcije, filma *Babica gre na jug*, ki smo ga producirali Anžlovar, Tomaž Sterle in jaz, vse produciram sam in mi lahko verjamete, da zelo dobro vem, kako malo denarja je to. Za primerjavo lahko povem, da je *Kajzer* stal 1.110 evrov po minuti, normalna TV-produkcija je, če govorimo o TV-filmih, 2.500 do 3.000 evrov po minuti, slovenski filmi okoli 5.000, potem pa imaš še določene ekscese, če govoriva o filmih *Piran-Pirano* (2010, Goran Vojnovič) in *Šanghaj* (2012, Marko Naberšnik), pa je ta številka od 10.000 do 12.000 evrov po minuti. Za tako ekstremne razpone gre.

Kje ste najbolj varčevali?

Pri sebi. Pa tudi producenti Studio Arkadena, s katerimi sodelujem že vrsto let, so z našim projektom, glede na njihov ogromni prispevek, imeli samo izgubo.

Zakaj serija in ne film?

Nekako me ni privlačil, sem pa že za veliko stvari rekel, da jih ne bom delal, pa sem jih potem vseeno naredil. Vedno sem govoril, da ne bom nikoli snemal, ker sem se hotel ukvarjati s fotografijo, pa sem si premislil že sredi akademije. Potem sem rekel, da ne bom nikoli režiral, in začel režirati, prav tako pa nisem mislil režirati igranih projektov. To enostavno pride.

Kakšni so bili odzivi na serijo?

Dobil sem ogromno izjemno pozitivnih odzivov, mislim, da so si gledalci želeli slovenske serije. Praktično ni bilo nobenega res negativnega, razen predvidljivo pri treh slovenskih kritikih in tudi s tem ni nič narobe. Osnovni impulz je bil narediti nekaj, kar bi na televiziji gledal sam, da je dovolj dobro in zanimivo. Imel sem utvaro, da ko bomo enkrat videli, da je to v Sloveniji izvedljivo, bo to nekdo dojel in hotel nadaljevati v tej smeri.

Se nakazuje možnost nadaljevanja?

Ne, kvečjemu nasprotno. Konkretno se o tem nismo pogovarjali, a sem dobil občutek, da TV Slovenije to v naslednjem letu absolutno ne zanima. Čez dve leti pa *Kajzerja* nima smisla nadaljevati.